

VU Research Portal

Maffia, diamanten en Mozart: etnografie in criminologisch onderzoek [Bespreking van: (2010) Maffia, Diamanten en Mozart. Etnografie in Criminologisch Onderzoek]

van de Port, M.P.J.

published in

Tijdschrift voor Criminologie
2012

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van de Port, M. P. J. (2012). Maffia, diamanten en Mozart: etnografie in criminologisch onderzoek [Bespreking van: (2010) Maffia, Diamanten en Mozart. Etnografie in Criminologisch Onderzoek]. *Tijdschrift voor Criminologie*, 2012(4), 397-404.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

BOEKBESPREKINGEN

Maffia, diamanten en Mozart

Etnografie in criminologisch onderzoek

Mattijs van de Port

Siegel, D. (2010). Maffia, diamanten en Mozart. Etnografie in criminologisch onderzoek, Den Haag: Boom Lemma uitgevers, 32 p., ISBN 978-90-8974-342-8.

Dina Siegels pleidooi om de etnografische methode in het onderzoek naar criminaliteit te hanteren, kan alleen maar worden toegejuicht. Voor Siegel is etnografie de methode die sociale en culturele verschijnselen holistisch probeert te duiden (dat wil zeggen: in hun onderlinge samenhang en verband), en vanuit het 'emic' perspectief van de actoren zelf. In *Mafia, diamanten en Mozart*, de oratie die ze uitsprak bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de criminologie aan de Universiteit van Utrecht, formuleert ze het als volgt:

'[E]tnografisch onderzoek in de criminologie probeert niet alleen bepaalde criminele handelingen te duiden, maar ook licht te werpen op de sociale omgeving van criminelen, hun netwerken, hun dagelijkse ervaringen, gevoelens, uitingen, dilemma's, maar ook de mazen van de wet die ruimte bieden aan hun activiteiten.' (p. 8)

De aanpak die daarbij hoort, is de participerende observatie: de onderzoeker dient, zoals Siegel het zegt, de deur van de studeerkamer achter zich dicht te trekken en de straat op te gaan. Voor criminologen levert die wens zich onder de mensen te begeven die het onderwerp van onderzoek zijn zo zijn eigen, specifieke problemen op: methodologische kwesties als het winnen van vertrouwen, ethische kwesties rond geheimhouding, en niet in de laatste plaats de 'praktische' kwestie van gevaar. Dat laatste bleek in Siegels eigen onderzoek naar de Russische maffia in Nederland overigens mee te vallen: voor Russische maffiosi blijkt Nederland vooral een plek te zijn om zich (tijdelijk) uit de gevarenzone terug te trekken, en zich relatief veilig te weten.

De vraag die zich voordoet, is uiteraard wat de etnografische aanpak oplevert. Dat is mij op grond van de gepresenteerde bevindingen niet helemaal duidelijk geworden. Siegel opent haar rede met wat ze een 'eureka'-moment noemt: in het Amsterdamse café Oblomov toont een maffiabaas haar de inhoud van een zwart koffertje dat tot de nok toe is gevuld met dollarbiljetten. Haar opwindende over deze directe confrontatie met de *really real* van misdaad is begrijpelijk – de gebeurtenis heeft alles van een scène uit een film, maar is echt. De vraag blijft

echter wat hier nu werd onthuld. Dat criminelen grote sommen geld vergaren, weten we immers al.

Voor Siegel was dit moment aanleiding te reflecteren op de ethiek van etnografisch onderzoek: moest ze de betrokkene aangeven bij de politie? Was ze door het verzwijgen van de zojuist opgedane kennis op de een of andere manier medeplichtige geworden? Interessante kwesties. Tot een holistische duiding van de gebeurtenis komt het echter niet, en dat is jammer aangezien er tal van vragen te stellen zijn over de betekenis van dit voorval. Wat was dit voor een *performance*, waarbij biljetten in een publieke ruimte werden getoond aan een vrouw die zich (al dan niet) als onderzoeker heeft geïntroduceerd? Hoe openlijk was het tonen van het geld? Wat werd er in deze handeling gecommuniceerd, en naar wie? Wat zegt dit voorval over de mate waarin een Russische maffioso zich veilig weet in Amsterdam? Of vervult het ostentatief tonen van succes een bijzondere rol in de onderlinge verhoudingen tussen Russische maffiosi, en zou deze man in Moskou of Sint-Petersburg hetzelfde hebben gehandeld? Ik ben me er uiteraard van bewust dat een oratie niet veel ruimte biedt voor de aandacht voor het detail waar de etnografie het van moet hebben. Toch werd hier een kans gemist om de bijzondere kennis die participerende observatie oplevert, te illustreren.

In Siegels bespreking van haar onderzoek naar de handel in diamanten concentreert ze zich op de notie van *multi-sided ethnography*: binnen een holistisch perspectief is het noodzakelijk een wereldwijde handel als die in diamanten in al zijn vertakkingen te leren kennen. De bevindingen zijn fascinerend: ondanks de enorme schaalvergroting die de diamantenhandel kenmerkt, draait deze activiteit goeddeels op ongeschreven wetten, gedragscodes en reputaties. Het maakt nieuwsgierig naar de mechanismen die het voortbestaan van dit systeem mogelijk maken, de sancties die staan op het schenden van de regels en de manier waarop wordt omgegaan met schendingen van de codes. Opheldering van die kwesties is zeker gediend met onderzoek dat ernaar streeft 'dicht op de huid van de betrokkenen te zitten'. Dat nieuwe media en communicatietechnologieën daarbij goede diensten kunnen bewijzen, lijkt me evident, maar Siegels enthousiasme over het *online* volgen van diamanten over de wereld deel ik niet. Als antropoloog zie ik te veel collega's 'de straat' verruilen voor het comfort van het world wide web, en ik zou de verenging van etnografie tot de bestudering van *cyber realities* te allen tijde willen voorkomen.

In het derde en laatste deel van de rede richt Siegel zich op de relatie tussen muziek en criminaliteit, een gedurfde stap in de richting van een spannend onderzoeksveld. Ze vraagt zich af wat voor een bron van kennis de muziek is, en of – en zo ja, hoe – die specifieke kennis diensten kan leveren in het criminologische onderzoek. Siegel concentreert zich op de geheimzinnigheden die zich rond de dood van Mozart hebben afgespeeld, en de geheime vrijmetselaarscodes die door sommigen in zijn opera's zijn aangewezen. Naar mijn smaak stuurt ze haar onderzoek daarmee wel heel erg naar de verste uithoeken van de criminologie, en laat ze meer voor de hand liggende exploraties van de connectie tussen muziek en misdaad links liggen. De muziekindustrie die onder de noemer 'wereldmuziek' schuilgaat, heeft de laatste jaren een aantal fascinerende muzikale vormen naar

Mattijs van de Port

voren gebracht waarin de misdaad wordt bezongen. Te denken valt aan de Griekse *rembetika*, *border ballads* van de Mexicaans-Amerikaanse grens, Braziliaanse *baile funk*, Italiaanse maffialiederen. Maar ook valt te denken aan het flirten met criminaliteit in de gangsterrap van grote metropolen. Etnografisch onderzoek naar de ontwikkeling en aantrekkingskracht van deze muzikale vormen zou een prachtige ingang zijn om meer te weten te komen over wat Jack Katz, een van de eerste culturele criminologen, in zijn gelijknamige boek *seductions of evil* noemde. Sterker nog, in deze muziekvormen dient zich de grotere kwestie aan die de criminologie in haar geheel blijft plagen: in hoeverre is het wenselijk om menselijk gedrag te bestuderen door het prisma van een door en door normerend concept als 'misdadig'? Houdt de a-prioribenoeming van bepaald gedrag als 'crimineel' niet vele dimensies van dat gedrag buiten beeld? Staat die a-prioribenoeming niet haaks op het etnografische streven een 'emic' perspectief te ontvouwen? De kwesties zijn interessant genoeg om verheugd te zijn dat er een nieuwe hoogleraar 'culturele criminologie' is aangesteld, die er blijk van geeft niet bang te zijn om nieuwe onderzoeksterreinen te betreden.